

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความจำเป็นและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงพัฒนาทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อันถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ และในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจะก้าวรุดหน้าไปด้วยดีนั้น ย่อมต้องอาศัยคนที่มีคุณภาพดี เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ปัจจัยที่จะช่วยให้คนมีคุณภาพดี นั่นก็คือ การศึกษา (ก่อ สวัสดิพานิชย์, 2521) การศึกษาก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี ในขณะที่เดียวกัน การศึกษาและการพัฒนายังมีความสัมพันธ์กันโดยตรงเพราะการศึกษา อาจมีผลกระทบ ส่งเสริมต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และสังคมได้ (สุนทร สุนันท์ชัย, 2529)

ในความคิดที่ว่า การศึกษาควรจะเป็นขบวนการอันต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต เนื่องมาจากว่า โดยทั่วไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นไปโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม คนเราก็ต้องเรียนรู้ และฝึกฝนตนเองไปตลอดชีวิต โดยเรียนจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และจากประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเขา คนเราจำนวนมากต้องการการศึกษา ไม่ใช่เพื่อความพอใจในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ หรือการพัฒนาตนเองเท่านั้น แต่เพราะเป็นความต้องการพัฒนาโดยทั่วไปหมดทุกด้าน ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม Nelson (1975) อ้างถึงในวิลาวรรณรัตน์ เศรษฐกุล (2526) กล่าวว่า เนื่องจากได้มีการเพิ่มและกำลังจะเพิ่มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนั้น ความรู้ที่คนเรามีอยู่กันนั้นวันจะล้าหลังยิ่งขึ้น ๆ ความต้องการที่คนเราจะต้องเรียนรู้กันจนตลอดชีวิตก็เห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น มีความรีบด่วนมากขึ้น มีความยุ่งยากสับสนและมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ในแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2536 ได้กำหนดเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และในการกำหนดนโยบายงบประมาณประจำปี 2536 ได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาลดข้อพิพาทไว้ว่า

"เร่งรัดการจัดการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เน้นการประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้ และฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต"

ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายเร่งด่วน ประจำปีงบประมาณ 2536 ขึ้น โดยเฉพาะนโยบายเร่งด่วนทางด้าน "การพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรม พละนันทนาการ และเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งดำเนินงานทั้งในรูปแบบการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย ปรับปรุงงานพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ งานหอสมุดแห่งชาติ งานหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ตลอดจน การศึกษานาฏศิลป์ ช่างศิลป์ และการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานที่สำคัญ " และ "ด้านการพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม โดยการพัฒนาวัดเป็นอุทยานการศึกษา อย่างน้อยอำเภอละ 1 วัด รวม 804 วัด พัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นอุทยานการศึกษาอำเภอละ 2 แห่ง ส่วนกลาง 5 แห่ง รวมเป็น 1,613 แห่ง และพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ให้เป็นอุทยานการศึกษา จังหวัดละ 3 แห่ง และส่วนกลาง 20 แห่ง รวมเป็น 236 แห่ง จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการรักษาระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้สถานศึกษา จัดกิจกรรมให้นักเรียนมีโอกาสได้รับการอบรมศีลธรรม จริยธรรม จากพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรทางศาสนาอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทางการศึกษา บุคลากร และศาสนสถานในการดำเนินการ และจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมของนักเรียน เยาวชน และประชาชน โดยใช้งบประมาณปกติที่กรมได้รับการจัดสรรแล้ว

ดังนั้น หน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จึงตระหนักที่จะดำเนินการ จัดอุทยานการศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาส ในการศึกษาเรียนรู้แก่ชุมชน โดยยึดถือแนวการศึกษาตามธรรมชาติวิถี เป็นแหล่งบริการความรู้ที่ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ให้กว้างขวาง ครอบคลุม อาศัยชุมชนมีส่วนร่วมและมีโอกาสถ่ายทอดศักยภาพ

ของตนเอง แก่คนในชุมชน และชุมชนรอบข้าง เผยแพร่แนวคิดและประสบการณ์ที่ดีเด่นของชุมชน ส่งเสริมภายนอก สามารถรับเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ นวัตกรรมรูปแบบต่าง ๆ จากภายนอกเข้าสู่ชุมชน เพื่อให้ปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าของการสื่อสารในโลกปัจจุบัน อันเป็นการสร้างแนวทางของการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยอาศัยองค์กรภายในชุมชน โดยให้มีการจัดและปรับปรุงบริเวณให้ร่มรื่น งดงามด้วยการออกแบบภูมิทัศน์ การจัด การปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ทำสะพาน และการตกแต่งอาคารต่าง ๆ ให้สวยงาม และกำหนดให้บริการความรู้ด้วยสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อบุคคล สื่อเอกสาร สื่อโสตทัศนูปกรณ์ ที่ได้รวบรวมไว้ในห้องสมุด และอาคารต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีแหล่งสาธิต เช่น จัดสวนสมุนไพรให้เป็นตัวอย่างกรณีศึกษา สำหรับผู้สนใจได้มาศึกษา ทดลองและฝึกงานด้วยตนเอง

วัดหรือศาสนสถาน เป็นศูนย์รวมศรัทธา มีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน ถูกสร้างขึ้นโดยอาศัยการสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับการปฏิบัติกิจทางศาสนา สร้างแบบอย่างและเผยแพร่หลักคำสอนแก่ศรัทธาประชาชนโดยทั่วไป ศาสนสถานจึงพยายามพัฒนาบริเวณและอาคารให้ดูร่มรื่น สงบและสะอาดสะอ้าน รวมทั้งความพยายามที่จะพัฒนาปรับปรุงให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน สภาพของศาสนสถานที่ดูร่มรื่น ด้วยต้นไม้ ดอกไม้ นานาพันธุ์ สงบเงียบ และสะอาดตาเปรียบเสมือนกับอุทยานธรรมชาติที่มนุษย์จัดตกแต่งให้มีสัดส่วน สะดวกกับการศึกษาเรียนรู้ โดยบรรยากาศเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้ผู้คนเกิดสติยั้งคิด สร้างสมาธิในการรับรู้ และสุดท้ายนำไปสู่ปัญญาที่รู้แจ้งรู้จริง หากประสานกระบวนการการเรียนรู้เข้ามาร่วมได้อย่างกลมกลืนแล้ว ศาสนสถานก็จะกลายเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้แก่ชุมชน ที่สอดคล้องกับสภาพจริงที่เป็นอยู่ สามารถดึงชุมชนมาร่วม และแพร่ขยายบริการจากศาสนสถานออกสู่ชุมชน ศาสนสถานก็จะกลายเป็นเครือข่ายโยงใยของชุมชน ให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชนให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ จนเรียกได้ว่าเป็น อุทยานการศึกษาสำหรับชุมชน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อุทยานการศึกษา เป็นการศึกษาแบบอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดที่ว่า การศึกษาจะต้องเป็นการศึกษาต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิตอุทยานการศึกษาจะเป็นสถานที่สนองตอบสังคมและชุมชน ในด้านเครือข่ายการเรียนรู้แล้วยังเป็นแหล่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบประเพณี อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นรากฐานสำหรับการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของประชาชนในชนบท และ

โดยที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้บริการความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ตลอดจน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จึงเห็นว่า วัดหรือศาสนสถานมีความเหมาะสมที่จะได้รับการจัดอุทยานการศึกษามากที่สุด แต่ความแตกต่างในวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนข้อจำกัดในปัจจัยแวดล้อมของชุมชน จึงมีผลกระทบต่อลักษณะวิธีการดำเนินงาน การจัดอุทยานการศึกษาในศาสนสถานที่แตกต่างกันออกไปแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์ การจัดอุทยานการศึกษาในศาสนสถาน โดยจะศึกษาเฉพาะในเขต จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้เป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงอุทยานการศึกษาในศาสนสถานหรือสถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

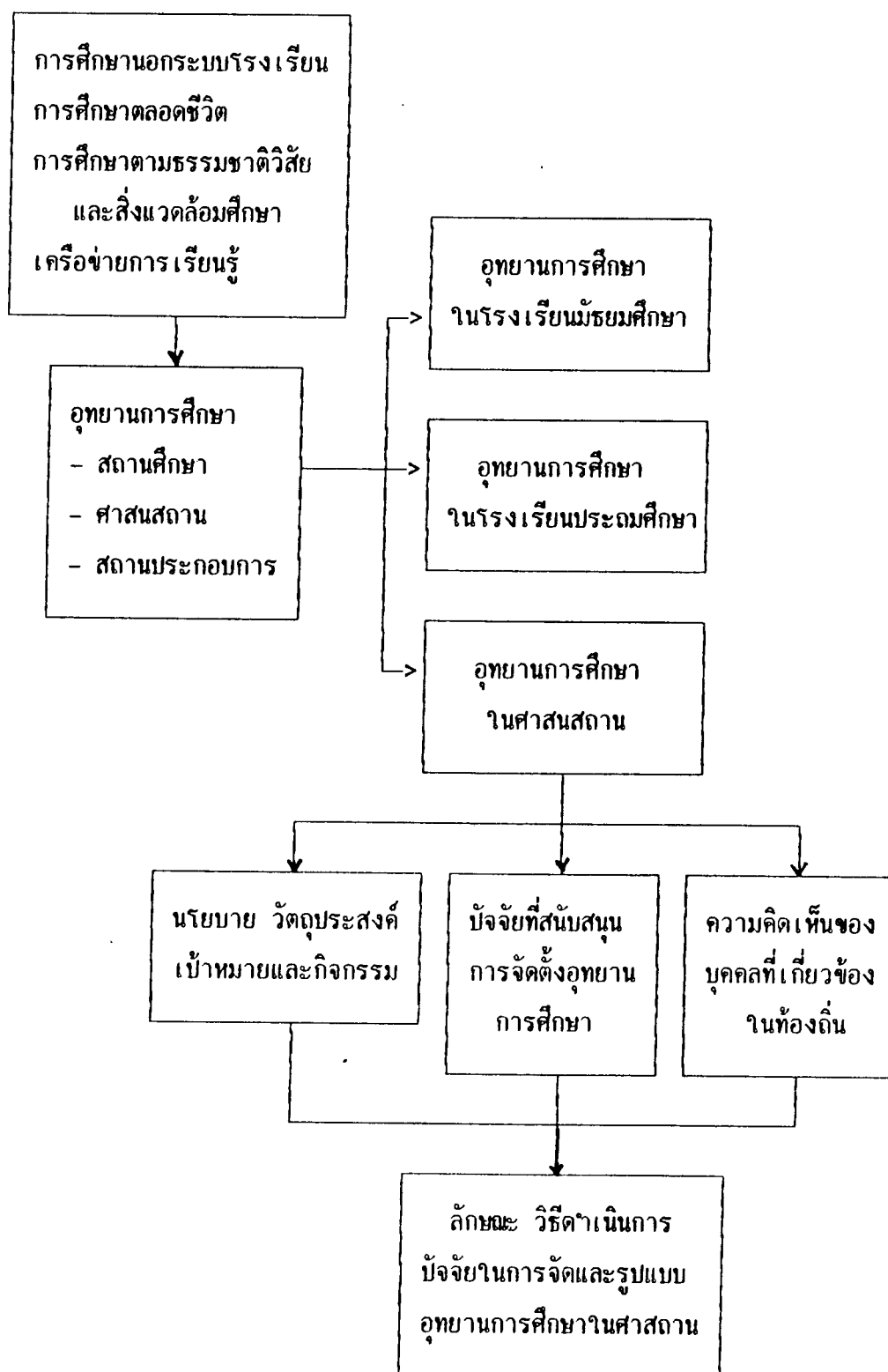
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระสงฆ์ ศึกษาธิการอำเภอ นักวิชาการ ศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และตัวแทนประชาชน เกี่ยวกับลักษณะการดำเนินการทรัพยากรที่จำเป็น ความต้องการ และข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดอุทยานการศึกษาในศาสนสถานในจังหวัดนครราชสีมา

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษารายบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมในการจัดอุทยานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เอกสาร รายงาน บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 1

กรอบแนวความคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

1.4 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1) อุทยานการศึกษา หมายถึง ศูนย์กบ่าง แหล่งความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ทั้งทาง ด้านวิชาการ วิชาชีพ ตลอดจนเป็นแหล่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม มีความสงบร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบ และสวยงาม สามารถกล่อมเกลาคิดใจผู้ที่เข้าไป อยู่ เข้าไปใช้ ให้ละเอียดอ่อน มีความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน

2) ศาสนสถาน หมายถึง วัดในพระพุทธศาสนา เขตจังหวัดนครราชสีมา ที่มี บัณฑิตและสภาพแวดล้อมเหมาะสมที่จะจัดเป็นอุทยานการศึกษา

3) เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่ได้รับการแต่งตั้งให้ ปกครอง ดูแลพระภิกษุ สามเณร รวมทั้งกิจของสงฆ์ทั้งหลายทั้งปวงภายในศาสนสถานที่ได้รับมอบหมาย

4) พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุที่จำพรรษาในวัดที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็น อุทยานการศึกษา และจะต้องจำพรรษาในวัดดังกล่าวมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 พรรษา และมี ผลงานทางด้านการพัฒนาชุมชนให้ปรากฏ

5) ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ วิทยาลัย ทั้งในสังกัดกรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่ง ชาติ ที่ทำหน้าที่บริหารโรงเรียนในเขตอำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้านที่จัดให้เป็นที่ตั้งของ อุทยานการศึกษาในศาสนสถาน จังหวัดนครราชสีมา

6) ตัวแทนประชาชน หมายถึง กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลหรือหมู่บ้าน อัน เป็นที่ตั้งของศาสนสถาน ซึ่งจัดให้เป็นอุทยานการศึกษา

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษา วิเคราะห์ การจัดอุทยานการศึกษาในศาสนสถาน ในจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาจากความคิดเห็นของชุมชนเป็นหลัก อันประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระสงฆ์ ศึกษาธิการอำเภอ ผู้บริหารโรงเรียนทั้งในโรงเรียนมัธยมศึกษาและ ประถมศึกษา และตัวแทนประชาชน อันได้แก่ กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้าน ที่เป็นที่ตั้ง ของศาสนสถานที่จะจัดให้เป็นอุทยานการศึกษา และนำข้อมูลมาประมวล วิเคราะห์ เพื่อจัด สร้างเป็นรูปแบบของอุทยานการศึกษาที่เหมาะสมในศาสนสถาน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เป็นข้อมูลเบื้องต้น สำหรับผู้บริหารทั้งในระดับจังหวัด และระดับกระทรวงที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงและจัดหาปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดอุทยานการศึกษาในศาสนสถาน
- 2) ทราบถึงความพร้อมและความต้องการของชุมชนในการจัดตั้งอุทยานการศึกษาในศาสนสถาน เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาของจังหวัด ในการจัดตั้งอุทยานการศึกษา
- 3) ได้รูปแบบอุทยานการศึกษาในศาสนสถานที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน